

Specialus dienraščio „Respublika“ priedas

Viktoro Purio nuotr.

Lietuva regiono lyderystės gniaužtuose

Lietuvos santykių su kaimynais tema nors ir neužgožia mūsų vidaus skandalų, tačiau artimiausioje perspektyvoje gali tapti kertine - Briuselis, griežtinantis sankcijas Baltarusijai, iš esmės griauia ir taip netvarią mūsų šalies ekonomiką. Tuo tarpu Lietuvos santykių su kitais kaimynais taip pat negalima pavadinti idealiais. Apie visa tai - išskirtiniame „Respublikos“ interviu su Vytauto Didžiojo universiteto Letonikos centro vadovu prof. Alvydu BUTKUMI.

- Pastaruju metu buvo smarkiai eskaluojama mūsų prezidentės nevykimo į Lenkiją tema, kur buvo susirinkę Latvijos, Estijos ir Lenkijos prezidentai. Kokie šio poelgio minusai ir plusai?

- Esu iš tų, kurie šį prezidentės žingsnį vertina tik teigiamai. Ir ne tik dėl to, kad jos nevažiavimas buvo nebylus, bet visiems matomas atsakymas į arogantišką, neretai net chamišką Lenkijos aukščiausių pareigūnų elgesį su Lietuva, bet ir todėl, kad Lenkija jau pamėgino Lenkų rinkimų akcijos vadukų kaprizus sieti su viso regiono saugumu, šitaip jį destabilizuodama. Nereaguoti į tai ir lyg niekur nieko vykti į susitikimą su Bronislavu Komorovskiu arba nuvykus ten aiškintis tarpusavio santykius būtų buvę ne tik neorū, bet ir žema. Be to, keistai atrodė ir pats pretekstas. NATO saugumo klausimai sprendžiami tikrai ne Varšuvoje,

o Lenkija nėra vienintelė NATO šalis, sauganti Baltijos šalių oro erdvę. Kokių nors nesutarimų šiuo klausimu, kuriuos reikėtų derinti aukščiausiu lygiu, iki šiol nebuvo, tad B. Komorovskio noras pasikviesti Baltijos šalių prezidentus tam, kad informuotų juos, jog Lenkija nusprendė tęsti savo dalyvavimą oro policijos misijoje Baltijos šalyse, daugiau panėšėjo į Lenkijos prezidento savireklamą negu į dalykinį susitikimą.

- Lenkų klausimas, matyt, dar ilgai bus aktualus, kad ir dėl vadinamosios Lenkų kortos reikalų. Baltarusija Parlamente uždraudė turėti šį dokumentą visiems valdininkams. Lietuvoje Gintaras Songaila iškėlė šią problemą Seime, tačiau jokio tęsinio nematyti. Kokie vis dėlto būtų svariausi mūsų argumentai, svarstant Lenkų kortos klausimą?

- Lenko kortelė jos savininkus stumia į šizofreniją, asmenybės susidvejinimą. Kaip Lietuvos piliečiai jie tarsi turėtų būti lojalūs Lietuvai. Kaip kortelės turėtojai jie yra įsipareigoję Lenkijai savo veikla nekenkti jos interesams. Ką tokiems pareigūnams daryti, kai Lietuvos ir Lenkijos interesai nesutampa ar net kertasi? O taip jau būna ir bus, nes šalys yra asimetriškos. Kurios šalies interesams jie tada atiduos prioritetą? Dėdamiesi karštais katalikais, jie turėtų suvokti Kristaus žodžius ir paisyti jų: „Niekas negali tarnauti dviem šeimininkams:

arba jis vieno nekęs, o kitą mylės, arba prie vieno jis bus prisirišęs, o kitą nieku vers. Negalite tarnauti Dievui ir Mamonai“. Kita šizofreniška tokio asmens dilema yra priklausomybė visuomenei. Kieno visuomenei jis priklauso - Lietuvos ar Lenkijos? Lietuvą lankantys Lenkijos pareigūnai lenkakalbiams Lietuvos piliečiams kala į galvas, kad jie esą lenkų tautos dalis, jos tęsinys Lietuvoje. Suprask, jie esą „lenkai Lietuvoje“. Tokia samprata atriboja šiuos žmones nuo Lietuvos visuomenės. Trečias dalykas, kurį suvokia net Lietuvos Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas, yra tai, kad Lenko kortelė dalijama tik buvusios Sovietų Sąjungos teritorijoje, tokiu būdu Lietuvą su Latvija prilyginant kitoms sovietinėms respublikoms, o ne SSRS okupuotoms Baltijos šalims. Tad Lietuvai dar aktualiau nei Baltarusijai yra uždrausti kortelės turėtojams ne tik kandidatuoti į Seimą, bet net būti skiriamais į valstybinę tarnybą, įskaitant ir mokytojo darbą valstybės išlaikomose mokyklose. Gal tokiu būdu profilaktiškai bus apsaugota ir tolesnė jų psichinė sveikata.

- Jeigu jau prisiminėme Baltarusiją, negaliu nepaklausti jūsų, kaip vertinate ES inicijuotas sankcijas šiai šaliai? Ir kokia, jūsų manymu, turėtų būti Lietuvos pozicija, ypač turint galvoje labai tvirtus ekonominius ryšius tarp šalių, tranzitą ir t.t.?

- Bepigu inicijuoti sankcijas, kai tavo šalis yra kur nors ES centre ir neturi jokių ekonominių saitų su Baltarusija arba tie saitai yra menki. Lietuvai Baltarusija yra kaimynė ir ekonominė partnerė, tad su tuo reikia skaitytis. Gal pagaliau išmoksime savo šalies interesus kelti aukščiau laikinųjų ES politinių ambicijų ar žaidimų? Jau šitaip neseniai „pražaidėm“ ir paaugdom modernizuotą bei saugią Ignalinos AE. Lietuva neturi tapti bejėge ES politikų įkaite ir mainyti savo ūkinius interesus į Briuselio kabinetuose išstentus potvarkius. Baltarusijos prezidentas yra sovietinės veislės diktatorius - dėl šito niekas nesiginčija. Tačiau tai nėra pretekstas bausti Lietuvos ir Baltarusijos verslininkus, o pačią Baltarusiją dar labiau stumti į Rusijos ekonominį ir politinį glėbį.

- Baltarusija mėgsta savintis LDK istoriją. Kodėl jie, jūsų manymu, taip elgiasi? Gal tikisi greičiau „integruotis“ į ES?

- LDK istorijos savinimasis Baltarusijoje prasidėjo dar carų laikais, todėl tai tikrai negalima laikyti jų pastangomis siekti integracijos į ES. Baltarusius galima suprasti - kai neturi savos istorijos, imi savintis svetimą. Pati istorija yra interpretacijų menas, kuris iškelia naudingus tautai dalykus, o nenaudingus nutyli. Pagrindinis baltarusių argumentas yra tai, kad nuo XV a. Lietuvos vidaus raštams pradėta vartoti kanceliarinė slavų kalba. Nutylima, kad pagoniškoji Lietuva, skirtingai nuo krikščioniškųjų kaimynių, į prijungtuosius kraštus neeksportavo nei savo tikybos, nei kalbos, toleravo vietinę krikščionybę, kalbą ir papročius. Nutylima, kad šalių rašto kalba tais laikais dažnai nesutapdavo su gyvai vartojamomis kalbomis. Lenkijoje, pavyzdžiui, iki pat XVI a. vidurio valstybės raštų kalba buvo lotynų, bet tai jau nereiškia, kad visi lenkai ja ir kalbėjo. Prisiskaitę baltarusiškos lektūros reisyklais ta linkme karktelį ir kai kurie Lietuvos istorikai. Girdi, niekur nepamirėta, kad Vytautas ar Jogaila būtų kalbėję lietuviškai. Tačiau nepamirėta, kad jie tarpusavyje būtų kalbėję gudiškai ar lenkiškai. Kitas nutylimas faktas yra Lietuvos krikštas. Rytų slavai (tarp jų ir baltarusių protėviai) krikštijosi 988 m., o pirmasis etninės Lietuvos krikštas įvyko 1251 m., pakartotas jis buvo 1387 m., Žemaitija krikštijta 1413 m., kai po Žalgirio ji galutinai atiteko Lietuvai. Kaip galėjo ankstyvieji LDK valdovai, jei jie buvo slavai, likti nekrikštyti? Arba kelis šimtus metų laikyti nekrikštytus savo pavaldinius?

- Su Latvija mūsų santykiai lyg ir neblogi, tačiau ir ypatingo progreso nematyti - toks įspūdis, kad gyvename tarsi nepastebėdami vieni kitų, nors šiame pasaulyje esame vieninteliai baltų kultūros atstovai. Kaip galima būtų plėsti tarpusavio bendradarbiavimą? Koks turėtų ar galėtų būti postūmis?

- Santykiai su Latvija yra stabiliai geri ir turi perspektyvą intensyvėti. Neseniai abiejų šalių vyriausybės paskelbė konkrečias bendradarbiavimo skatinimo gaires. Lietuvos ir Latvijos siena yra seniausia šiame regione, iš esmės pavaldėta dar nuo LDK ir Livonijos laikų; žmonių santykiai ir ryšiai abipus sienos irgi tiek pat seni. Šiaurės Lietuvai didieji Latvijos mies-

tai yra arčiau nei Vilnius ar Kaunas. Ankstesniais laikais, ypač XIX a. antrojoje pusėje, latviškų gubernijų pramoniniai miestai lietuviams buvo didžiulis traukos centras. Bėda, kad baltai vis dar nemoka reklamuotis, nėra tokie landūs. Latviai, pavyzdžiui, skirtingai nuo lenkų ar rusų, nesistengia eksportuoti į kaimynines šalis nei savo kultūros, nei kalbos. Lietuva, atrodo, irgi. Paieškokite kabelinių televizijų kanalų sąrašą Latvijos televizijos - vargiai rasite. Televizininkai sako: „Nėra poreikio, niekas neprašo“. Bet poreikis kažkaip neprašomai „atsiranda“ Ukrainos ar net Korėjos kanalui. Visuomeninis transliuotojas Lietuvoje irgi dievagojasi nematęs reikalo plėsti informacijos apie Latviją ruoželio iki informacijos lauko. Sovietmečiu per Vilniaus radiją girdėdavai ir latvių liaudies, ir estrados muzikos, dabar po vieną dainą išgirsti tik lapkričio 18-ąją, Latvijos nepriklausomybės paskelbimo dieną. Vadinasi, postūmis turėtų būti per kalbos ir kultūros importą.

- Su Estija ar Skandinavija, toks įspūdis, apskritai nebendraujame, nors būtent šios šalys yra laikomos kune etaloninėmis. Užtat mūsų užsienio reikalų ministras mėgsta važinėti į Armėniją, Azerbaidžaną ar Moldovą ir spręsti ten jų problemas. Ar tinkamai sudėlioti mūsų užsienio politikos prioritetai?

- Gal ir čia pradėkime nuo Latvijos. Reikėtų kiek įmanoma subendrinti įstatymų bazę, laikytis bendros ne tik užsienio, bet ir tautinių mažumų, švietimo, ekonomikos, gamtos saugos politikos. Nereikia palikti spragų Lenkijai ir Rusijai taikyti skirtingus kriterijus santykiuose su atskiromis Baltijos šalimis. Jei pasaulis mus mato kaip vieną regioną, tai išnaudokime šį matymą savo naudai - tapkime tuo regionu patys sau! Tada atsiras ir didesnė Skandinavijos trauka. Kartu esame stipresni. Užsienio reikalų ministro kelionių ir minėtąsias šalis nesiiimu vertinti, tačiau sutinku, kad politika Skandinavijos kryptimi galėtų būti aktyvesnė.

- Kokios Lietuvos, kaip „regiono lyderės“, perspektyvos? O gal jau tai mums neaktualu?

- Pirmiausia reikėtų apsisibrėžti regioną, į kurio lyderes Lietuva galėtų pretenduoti. Jei tai tik trys Baltijos šalys, tada gal. Jei regionui priskirsime ir Lenkiją, tada Lietuvos pretenzijos lyderiauti atrodys juokingos. O kad Lenkija irgi labai nori būti Baltijos regiono lydere ir net globėja, matome iš minėtųjų jos prezidento viešųjų ryšių gynybos klausimais. Šiaip jau lyderis turėtų būti patrauklus ir ekonomiškai. O kuo mes patrauklūs kaimynams? Didesniais akcizais degalams ir padidintu PVM mokesčiu savai žemės ūkio produkcijai? Aukštesnėmis maisto kainomis? Dažnu trainiojimu siu po kaimynų parduotuves bei turgus ir jų ekonomikos rėmimu? Dabar jau ir Latvija žada sumažinti mokesčius, kad padidintų perkamumą savo šalyje. Tada užplūsime ir ją, išveždami iš Lietuvos apyvartinius pinigus, kuriuos galėtume palikti čia. Ar visa tai galima vadinti lyderiavimu? Prieš dėdamiesi lyderio karūną, gal pirma patys susišukuokime.

Elton nuotr.

Ar yra valstybės skolinimosi riba?

Šiemet vos per pusketvirtą mėnesio Vyriausybė sugebėjo pasiskolinti 6,8 mlrd. litų. Tie pinigai reikalingi sensenbės skoloms grąžinti ir didėjančioms biudžeto skylių užkamšyti. Apskritai Seimas šiemet Vyriausybei leido pasiskolinti net 10 mlrd. litų, jei juos ir pasiskolinisime, valstybės skola sieks beveik 50 milijardų. Ar yra skolinimosi ribos?

Apie tai naujienų agentūroje ELTA prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskutavo Seimo Biudžeto ir finansų komiteto narys Vytautas GALVONAS, kredito unijos „Vilniaus taupomoji kasa“ analitikas Stasys JAKELIŪNAS, socialinių mokslų daktarė Jolanta SOLNYŠKINIENĖ ir SEB banko prezidento patarėjas Gitanas NAUSĖDA. Diskusiją vedė žalgielis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: 2008 metais mūsų valstybės skola nuo pat Nepriklausomybės pradžios siekė 18 milijardų. Šių metų pabaigoje turėsime apie 50 milijardų skolos. Tai normalu ar ne?

G.NAUSĖDA: Sakyčiau, tai visai normalu, jei pažvelgtume į tai, kas formuoja tą skolinimosi poreikį. Yra dvi pagrindinės priežastys.

Pirma, senųjų paskolų refinansavimas, arba būtinybė grąžinti pinigų už anksčiau paimtas paskolas. Tiksliau, išleistas obligacijas. Ir antra poreikio dalis - be abejo, naujas susidaręs deficitas, t.y. biudžeto deficitas, suplanuotas 2012-ais metais, kuris, beje, sudaro mažąją dalį viso to būtinio poreikio šiais metais pasiskolinti.

Kalbant apie tai, kad valstybė yra praskolinama, siūlyčiau operuoti ne absoliučiais skaičiais. Sakykim, kas iš to, jei Amerika praskolinoma 14 trilijonų Amerikos dolerių ar daugiau. Suma atrodo pasibaisėtina. Bet jeigu ją palygintume su tos šalies pagaminamu bendruoju vidaus produktu (BVP), skaičius jau yra šiek tiek kitoks, nors ir ganėtinai pavojingas.

Šiandien Lietuva gali pasigirti dar padoriu valstybės skolos ir BVP santykiu, kuris neviršija 40 proc. Mano įsitikinimu, jis taip ir neperlips šios ribos. Kitaip tariant, mes turėsime 20 procentinių punktų saugų atstumą nuo tos kritinės ribos, kurią mums režia Mastrito valstybės skolos kriterijus.

Visada reikia atsivėlgti į tai, kad ekonomika nėra kažkoks izoliuotas kabinetas beorėje erdvėje, valstybės biudžetas planuojamas labai konkre-

čiomis ekonominėmis aplinkybėmis. Ir tos aplinkybės, - turbūt niekas to nenuneigs, net ir aršiausi skolinimosi kritikai, - 2008-2009 metais smarkiai pablogėjo beveik visiems be išimties. Galima rasti tik vieną kitą retą išimtį, kai valstybės neįklimpo į gilesnes skolas.

Viena iš tų išimčių yra Estija. Bet kad ir kaip ten būtų, Lietuvos valdžia sugebėjo pasiekti, kad net ir tais kritiniaisi 2009 metais valstybės biudžeto deficitas neperlipo vienaženkliai skaičiams. Jis priartėjo prie 10 proc., bet neperkopė. Tuo pat metu šalys, kurios patyrė ne 15 proc. nuosmukį, o sakykime, 8-10 proc. nuosmukį, nesugebėjo įtįpti į vienaženklį biudžeto deficitą ribas. Šiandien jos minimos ir tarp praskolinusių, ir menkai patikimų. Lietuvos nėra šių šalių grupėje. Tai, ko gero, tam tikras pripažinimas to, kas buvo padaryta per pastaruosius keletą metų.

J.SOLNYŠKINIENĖ: Su daugeliu pasakytų argumentų galima sutikti, tik norėčiau atkreipti dėmesį į kelis niuansus, įvertinant skolinimosi perspektyvą ir apskritai. Lietuvos nėra šių šalių grupėje. Tai, ko gero, tam tikras pripažinimas to, kas buvo padaryta per pastaruosius keletą metų.

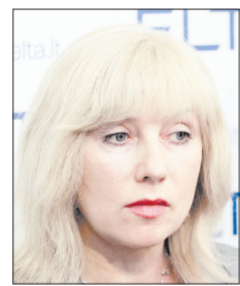
J.SOLNYŠKINIENĖ: Su daugeliu pasakytų argumentų galima sutikti, tik norėčiau atkreipti dėmesį į kelis niuansus, įvertinant skolinimosi perspektyvą ir apskritai. Lietuvos nėra šių šalių grupėje. Tai, ko gero, tam tikras pripažinimas to, kas buvo padaryta per pastaruosius keletą metų.

J.SOLNYŠKINIENĖ: Su daugeliu pasakytų argumentų galima sutikti, tik norėčiau atkreipti dėmesį į kelis niuansus, įvertinant skolinimosi perspektyvą ir apskritai. Lietuvos nėra šių šalių grupėje. Tai, ko gero, tam tikras pripažinimas to, kas buvo padaryta per pastaruosius keletą metų.

Visada reikia atsivėlgti į tai, kad ekonomika nėra kažkoks izoliuotas kabinetas beorėje erdvėje, valstybės biudžetas planuojamas labai konkre-

tyvių poreikius ir galimybes, taip tarsi įtraukdami vis daugiau dalyvių į tą procesą. Tuo tarpu nuostoliai dažniausiai perkeliama ant valstybės, paprastų gyventojų pečių. Solidarumo prasme jie tų nuostolių nesidalija arba dalijasi nepakankamai.

Dabar vyksta diskusijos, kad galbūt vienintelis būdas pasidalyti tą atsakomybę būtų nurašyti tam tikras skolas. Ir nekiliojamojo turto burbulas prisidėjo prie to, kad daugelis valstybių atsidūrė tokioje situacijoje. Tokie procesai vyksta ir Europoje, o iniciatyvą šiek tiek sustabdė Angela Merkel. Kažkokie žingsniai buvo padaryti Graikijos atžvilgiu. Manychiau, viena iš gali-

► Kategoriskai nesutinku, kad valstybės neturėtų pajamų negeneruoja

Jolanta SOLNYŠKINIENĖ
Socialinių mokslų daktarė

mybių gelbėti pasaulio finansų sistema bus būtent įsiskolinimu viena kitai nurašymas.

G.JAKAVONIS: Ar už tokius procentus reikia skolintis, kai galima gauti ir už mažesnius, skolinantis iš kitų finansinių šaltinių?

S.JAKELIŪNAS: Viena iš problemų yra palūkanos, už kurias skolinasi valstybės. Lietuva taip pat prisideda prie tos skolos naštos, nes sumokėti už palūkanas taip pat reikės pajamų. O kai jų nėra, reikia skolintis. Ir iš tų skolintų pinigų, galima sakyti, mokamos ir palūkanos.

Kita problema, jei kalbėtume techniškai, yra skolinimosi šaltiniai. Pažvelkime į Japoniją. Ji skolinasi už 1 proc. maždaug 10-čiai metų. Ir 95 proc. skolinasi iš savo vidaus, vidaus komercinių bankų. Tuomet išliskis tokie skolinimosi tempi. Jie daugelyje pasaulio valstybių jau artėja prie katastrofiškų ribų, lyginant skolos santykį su BVP ir skolinimosi prieraug.

Jeigu žiūrėtume plačiau, tai pamatytume, kad pačioje finansų rinkoje įvyko labai didžiulį pokyčių. Pačios finansų rinkos daliviai veikia daugiau skatinami spekuliacinių motyvų nei žiūrėdami į kitų rinkos da-

busius. Svarbiausias, pagrindinis, finansavimo būdas, kuris turėtų dominuoti visoje ekonomikoje, yra, kai skoliniesi, investuoti, gauni pajamas ir iš tų gaunamų pajamų grąžini paskolą bei moki palūkanas. Tai normalus finansavimas.

Kitas finansavimo būdas yra spekuliacinis finansavimas. Kai skoliniesi kažkam įsigyti - turtui, namui ar gamyklai ir pan. - ir tikiesi, kad padidės to investicinio darbo projekto vertė ir iš tos padidėjusios vertės grąžinsi paskolą, ir uždirbsi sau dar pelno. Tai spekuliacinis finansavimas.

Yra dar ir trečias finansavimo būdas - piramidinis finansavimas,

valstybių - Portugalijos, Graikijos, Airijos, Ispanijos tas augimas buvo dar didesnis: nuo 30 iki 60. Tačiau galima sakyti, kad tai yra nelaimė, žonos valstybės. Jeigu mes jas eliminuotume, vidutinis Europos Sąjungos valstybių skolos augimo lygis per tuos kelerius metus nesiektų 15 proc. Taigi mūsų padėtis dėl skolos augimo tempų blogesnė nei statistiškai vidutinis Europos Sąjungos valstybės, išskyrus tas mišėtas keturias valstybes.

Mūsų skolos augimo tempas įspūdingas. Galbūt jis kol kas neviršijo kritinės ribos, bet yra didžiulis, o skolinimosi palūkanos - milžiniškos. Palūkanų kitais metais turbūt mokėsime jau 2,5 milijardo, t.y. 2,5 karto daugiau, negu skirsime krašto apsaugai. Išvaizduokime, koks čia palyginimas, ką jis sako apie valstybę. Ir tai, kad 75 proc. skolinamasi už Lietuvos ribų, manau, taip pat prisideda prie mūsų valstybės rizikavimo.

J.SOLNYŠKINIENĖ: Kategoriskai nesutinku su tuo, kad, kaip buvo pasakyta, vyriausybės, valstybės neturėtų skolintis. Vyriausybė pati pajamų negeneruoja, vienas iš šaltinių yra ir skolinimasis. Yra pajamos į biudžetą ir vyriausybė atlieka persikurtimo funkciją.

Yra keli motyvai, kokių būdu tos pajamos surenkamos: didinant mokesčius, skolinantis ir gaunant lėšų iš nuosavybės. Mes neturime finansavimo schemoje. Graikijos, kai kurių kitų valstybių pavyzdys labai aiškiai parodo, kai valstybės nesugeba pasiskolinti ir negali grąžinti anksčiau paimtų paskolų. Iš esmės jos atsiduria ties bankroto riba.

Paradoksalu, bet valstybės yra visos atsidūrusios to piramidinio finansavimo schemoje. Graikijos, kai kurių kitų valstybių pavyzdys labai aiškiai parodo, kai valstybės nesugeba pasiskolinti ir negali grąžinti anksčiau paimtų paskolų. Iš esmės jos atsiduria ties bankroto riba.

Yra keli motyvai, kokių būdu tos pajamos surenkamos: didinant mokesčius, skolinantis ir gaunant lėšų iš nuosavybės. Mes neturime finansavimo schemoje. Graikijos, kai kurių kitų valstybių pavyzdys labai aiškiai parodo, kai valstybės nesugeba pasiskolinti ir negali grąžinti anksčiau paimtų paskolų. Iš esmės jos atsiduria ties bankroto riba.

V.GALVONAS: Galiu pasakyti paprastą dalyką - mūsų valstybė nėra ūkininkas. Nes versle visai kitoks požiūris. Pas mus, praešiant valstybės skolinimosi temą, yra nusistovėjusi tokia nuostata, ją net savoj rajuone matau. Vietos valdžia - meras, administracijos direktorius, nuolat aiškina, kad valdžia darbo vietų nekuria, valdžia verslo nedaro. Teisingai, jei valdžia sąlygas tam versimtinai, „Eurostat“ duomenimis, Estijos skola paaugo 1,5 procentinio punkto BVP.Lietuvos skola paaugo 23 procentiniais punktais BVP. Kitų

na, tai yra kraujas. Kraujas - pinigai. Bet labai gerai jau buvo įvardyta, kad tas skolinimasis vyksta piramidės principu. Skola dengiama kita skola nesukuriant darbo sąlygų. Kita skola nesukuriant darbo sąlygų. Kita skola nesukuriant darbo sąlygų. Kita skola nesukuriant darbo sąlygų.

Žiūrėjau lentelę Europos Sąjungos valstybių kandidačių ir senųjų narių, kurių skola yra didžiausia. Tose, kurios jau yra senos ir netgi pagal politiką liberalios, didesnė skola, nes valdžios sektorius mažiau į tuos mokesčius žiūri, nors jiems privaloma surinkti tuos mokesčius. Šalių, atėjusių iš posovietinės erdvės, kuriose buvo tradiciškai nusistovėjęsi planinė ekonomika, yra mažesnis skolos deficitas.

Kaip verslininkas, aš, be abejo, skolinasi, ir daug, bet viską skaičiuodavau. Mano pasiskolintas kiekvienas litas turi sukurti pridėtinąją vertę, kad galėčiau padengti skolą, palūkanas, išmokėti darbuotojams atlyginimus ir pats dar galėčiau ką ant duonos užsisepti. Aš skaičiuodavau.

Negaliu sakyti, kad mūsų valstybėje yra neskačiuojama. Paskutiniu metu visa tai žiūrinama, bet į lėšų panaudojimą žvelgiama daugiau konservatyviau.

Grįžkime prie paprasto dalyko - Europos Sąjungos paramos. Pas mus visi įsivaizduoja, kad ji dalijama už dyką. Bet tai elementari paskola, kurią mes, pasiekę tam tikrą

► Reikalauti, kad valstybėms būtų draudžiama skolintis, būtų pernelyg kategoriška

Gitanas NAUSĖDA
SEB banko prezidento patarėjas

išsivystymo lygį, turėsime grąžinti. Ir mūsų indėlis į tą bendrą Europos Sąjungos fondą bus didesnis.

Tais skaičiais galima operuoti, bet tai Lietuvos žmogui visai neįdomu. Reikia paimti paprasčiausią dalyką, kaip vienam žmogui visa tai atsiliepa. Šiandien pasižiūrėjau į tą Finansų ministerijos skaitiklį, kur sukasi valstybės skola, tai per 14 minučių (užfiksuavau tą laiką) valstybės skola padidėjo 228 tūkst. litų. Per 3,12 val. kiekvienam Lietuvos žmogui vienu litu ciktelį, per

metus apytikriai kažkur apie 2 tūkst. Štai kas baisiausia.

Ir kada valstybė galvoja tik kaip skolintis, o ne kaip grąžinti, tai tikrai didžiulė katastrofa. Valstybės valdymo modelis visai nepanašus į verslo. Valstybėje turi būti ūkininkas, kaip ir savivaldybėse. Pažvelkite, pagal vieną modelį dirba 60 savivaldybių, bet vienos jų kyla, klesti, juda į priekį, kitos krinta žemyn.

Tai vėlgi parodo, kad reikia elementaraus ūkininko, kuris gebėtų sutvarkyti finansinę politiką.

Man juoką kelia, kai mūsų premjeras aiškina pasikvietęs patarėjus iš „Barclays“ banko. Jeigu tas „Barclays“ bankas 20 metų nepriklausomoje Lietuvoje būtų dirbęs pagal visus Seimo, Vyriausybės įstatymus, kai reikėdavo kiekvieną dieną lankščiai reaguoti, o ne pagal „Barclays“ ant sienos parašytą algoritmą, kur žingsnis į šoną būdavo draudžiamas.

G.JAKAVONIS: Savo pakutinėje kalboje Mokslų akademijos salėje Justinas Marcinkevičius kalbėjo apie tai, kad būtina jaustis savo valstybės šeimininku.

G.NAUSĖDA: Manychiau, reikalauti, kad valstybėms būtų draudžiama skolintis, būtų pernelyg kategoriška. Metų eigoje atsiranda tam tikras poreikis skolintis, kaip aš vadinu, kasai, kai mokesčiai įplaukia tam tikromis nustatytais dienomis arba tam tikrais plūpsniais. Tuo tarpu valstybė vykdo savo išlaidas šiek tiek pagal kitokį ritmą ir susidaro laikinas trūkumas. Aišku, jį galima dengti suformavus kokį nors rezervinį fondą. Toks kaulas lėšų trūkumas atsiranda nuolat. Tai visai pateisinamas dalykas.

Antra, jeigu mes tokiu gelžbetoniniu principu ar Konstitucija, įstatymu įtvirtintume, kad kiekvienais metais uždrausta skolintis, biudžetas turi būti subalansuotas, tai mes automatiškai išjungtume ekonominę politiką ir jos galimą anticikliškumą.

Aš kritikuojau ne pastarųjų keletą metų Lietuvos finansų politiką, o viso dvidešimtmečio. Mums nepavyko per visus tuos daugiau kaip 20 metų pasiekti biudžeto pertekliaus, nors iš tų metų bent jau keletą turėjome labai gerų, kai ekonomika augo labai smarkiai, kai ir infliacija buvo gana didelė. Vadinasi, į biudžetą buvo gaunamos ir infliacinės pajamos.

Bet kaip čia jau buvo užsiminta, tai šeiminko, kad skolintis reikia. Tokių šalių, kaip Brazilijos, Indijos, Kinijos, kurios laikomos labai sparčiai besivystančiomis šalimis, metinis skolos santykis su BVP tikrai didelis. Te įsiskolinimai viršija 100 proc. Pavyzdžiui, Brazilijoje tik skolos tvarkymas siekia 16,3 proc. su BVP. Indijoje 10,4 proc., Kinijoje - 7,8 proc. Bet pažvelkime, kokiuose projektuose valstybės dalyvauja. Tai yra investiciniai projektai. Valstybės ir jų gyventojai gauna grąžą. O mes pasiskoliname, padengiame einamą skolą, pasiskoliname socialinėms reikmėms, pažadame rinkėjams, ir ratas nuolat sukasi.

G.JAKAVONIS: Bet jei padidiname pensijas, žmonės daugiau perka, apyvartos ratas irgi pradeda sukstis. Ar tai nedaro jokios įtakos?

Manychiau, kad skolintis reikia. Tokių šalių, kaip Brazilijos, Indijos, Kinijos, kurios laikomos labai sparčiai besivystančiomis šalimis, metinis skolos santykis su BVP tikrai didelis. Te įsiskolinimai viršija 100 proc. Pavyzdžiui, Brazilijoje tik skolos tvarkymas siekia 16,3 proc. su BVP. Indijoje 10,4 proc., Kinijoje - 7,8 proc. Bet pažvelkime, kokiuose projektuose valstybės dalyvauja. Tai yra investiciniai projektai. Valstybės ir jų gyventojai gauna grąžą. O mes pasiskoliname, padengiame einamą skolą, pasiskoliname socialinėms reikmėms, pažadame rinkėjams, ir ratas nuolat sukasi.

G.JAKAVONIS: Bet jei padidiname pensijas, žmonės daugiau perka, apyvartos ratas irgi pradeda sukstis. Ar tai nedaro jokios įtakos?

Manychiau, kad skolintis reikia. Tokių šalių, kaip Brazilijos, Indijos, Kinijos, kurios laikomos labai sparčiai besivystančiomis šalimis, metinis skolos santykis su BVP tikrai didelis. Te įsiskolinimai viršija 100 proc. Pavyzdžiui, Brazilijoje tik skolos tvarkymas siekia 16,3 proc. su BVP. Indijoje 10,4 proc., Kinijoje - 7,8 proc. Bet pažvelkime, kokiuose projektuose valstybės dalyvauja. Tai yra investiciniai projektai. Valstybės ir jų gyventojai gauna grąžą. O mes pasiskoliname, padengiame einamą skolą, pasiskoliname socialinėms reikmėms, pažadame rinkėjams, ir ratas nuolat sukasi.

G.JAKAVONIS: Bet jei padidiname pensijas, žmonės daugiau perka, apyvartos ratas irgi pradeda sukstis. Ar tai nedaro jokios įtakos?

► Valstybėms kaip tokioms, galbūt apskritai ir politikams reikėtų uždrausti skolintis

Stasys JAKELIŪNAS
Kredito unijos „Vilniaus taupomoji kasa“ analitikas

Ir vėl veikiame procikliškai, dar labiau didiname nuosmukį. Nieko naujo čia neišrasime. Yra reikalavimas, kurio šiuo metu laikosi turbūt ir Europos Sąjunga, t.y. gairė, kai siekiama ne absoliučiai subalansuoto biudžeto kiekvienais metais, o subalansuoto biudžeto per verslo ciklą.

Kitaip tariant, tais metais, kai ekonomika plėtojis greičiau nei vadinamoji potenciali plėtra, galima formuoti biudžetą stabilizavimo fondą, galima planuoti biudžeto perteklių. O kai metai blogesni, galima priartėti prie nustatytos ribos toleruoti tam tikrą biudžeto deficitą.

Bet per ciklą būtų pasiektas daugiau mažiau pajamų išlaidų balansas. Duok Dieve, kad pavyktų to pasiekti ir tai įgyvendinti, nes struktūriškai ar per verslo ciklą subalansuotas biudžetas galėtina aiškiau su turbūt 90 proc. planuojamas visuomenės, ir, aišku, tokie sprendimai, kaip apskritai uždrausti skolinimąsi, skamba paprasčiau ir patraukliau. Galbūt jie įgyja daugiau sekėjų, šalininkų, bet tai nereikšči, kad šie opcionai būtinau geresni.

G.JAKAVONIS: Labai paprastas žemiškas klausimas. Ar, tiek prisikolinę, gyvename geriau?

J.SOLNYŠKINIENĖ: Kitokio atsakymo ir negali būti - kažin ar geriau. Suvaldyti tuos procesus gana sudėtinga, jie susiję su politiniais cirkais. Ekonomika, ypač posovietinėje erdvėje, labai priklausoma nuo politinių sprendimų.

Dabar vėl artėja rinkimai, mes girdime naujus pažadus didinti įvairiausius socialinius išpareigojimus savo rinkėjams. Ir atlyginimų, ir pensijų dydį, galiausiai nuostolius, kuriuos patyrė krizės laikotarpiu, pas dengti ir pan. Taip sukantis šiam ratui, kol neatiras daugiau demokratų, supratimo ir svertų, kaip sureguliuoti politikų apetitus, dalyti tuos pažadus, paskui tuos išpareigojimus įvykdyti, kažin ar galėtų būti kitaip.

Skolos mastai ir ypač tempai kelia didelį nerimą. Tai, be jokios abejonės, yra blogai. Biudžeto subalansavimas yra siekiama, vargu ar tai įmanoma padaryti ir atkurti priežasčių, mat ekonomika vystosi cikliška ir numatyti to cikliško tendencijas, pikus ir nusileidimus sudėtinga, nors yra pasiūlyti matematiniai modeliai. O kaip krizės mus ištinka netikėtai, neplanuotai, taip ir ištinka.

Manychiau, kad skolintis reikia. Tokių šalių, kaip Brazilijos, Indijos, Kinijos, kurios laikomos labai sparčiai besivystančiomis šalimis, metinis skolos santykis su BVP tikrai didelis. Te įsiskolinimai viršija 100 proc. Pavyzdžiui, Brazilijoje tik skolos tvarkymas siekia 16,3 proc. su BVP. Indijoje 10,4 proc., Kinijoje - 7,8 proc. Bet pažvelkime, kokiuose projektuose valstybės dalyvauja. Tai yra investiciniai projektai. Valstybės ir jų gyventojai gauna grąžą. O mes pasiskoliname, padengiame einamą skolą, pasiskoliname socialinėms reikmėms, pažadame rinkėjams, ir ratas nuolat sukasi.

S.JAKELIŪNAS: 2009-aisiais, manau, ne, bet pakartosis, kad, kaip jau čia buvo minėta, yra tęstiniai procesai, prasidėję prieš daug metų. Nukentėjo ir ta pati Estija. Panašiu mastu smukio panašaus lygio BVP. Viena vertus, ji turėjo sukaupusi rezervų, maždaug 10 proc. BVP. Kita vertus, o tai dar svarbiau, jos biudžeto deficitas 2009-aisiais buvo, tačiau 2010-2011 metais jis ne tik subalansavo, bet ir turėjo perteklinį savo biudžetą. Tai, matyt, priemonių yra.

G.NAUSĖDA: Priemonių yra, tik klausimas, ar įmanoma būtent absoliučiai be paskolų, be paskolų padidėjimo. Jokių būdu neteisiniu neikiškumo, kad per viešuosius pirkimus išstratinome daug pinigų. **S.JAKELIŪNAS:** Jeigu mes gyvenisime taip toliau, atsidursime tokioje situacijoje, kurioje yra Grai-

kija. Būsime priversti kreiptis į Tarptautinį valiutos fondą.

G.NAUSĖDA: Problema yra ne pati fiskalinė politika, o tai, kad ji buvo vienšias karys šiame fronte. Kai neveikė ekonomikos skatinimo politika, t.y. ta politika, kuri turėjo būti vykdoma ne iš valstybės biudžeto lėšų, o turėjo būti vykdoma ir iš Europos Sąjungos finansinės paramos ir t.t. Štai šitie politikos bloka nesuveikė. Tada fiskalinė politika tapo visa ko atpirkimo ožiu.

G.JAKAVONIS: Diskusijos metu ne kartą buvo paminėta Graikija. Dabar ji skolinamasi turėd išsiparaduoti, jų sudarytas visas sąrašas valstybinio turto, kurį reikės parduoti. Ar ne geriau tokiu atveju skelbti valstybę bankrota. Juk bankrutavusio buvo ir Prancūzija, ir Rusija, ir po daug kartų.

V.GALVONAS: Pažūrėkime į tokį paprastą dalyką. Europos Sąjungos valstybės. Amerika, ieškodamos gamybos rentabilumo, padarė duokite mastą.

Ar sutiktumėte, jei, joms nežinant ar nesuprantant, kas nors jūsų vardu imtų ir pasiskolintų. Dabar valstybė mūsų visų vardu mums įrašė skolas vidutiniškai dirbančiam žmogui po 30 tūkst. eurų litų. Ar jūs balsuotumėte už tokią vyriausybę, ar pritarumėte tokiai politikai?

Negalime apsimesti, kad viskas gerai, kad valdome tuos procesus,

► Kada valstybė galvoja tik kaip skolintis, o ne kaip grąžinti, tai tikrai didžiulė katastrofa

Vytautas GALVONAS
Biudžeto ir finansų komiteto narys

kad skola neviršija 40 proc. BVP. Beje, jeigu pernai mūsų nominalus BVP skaičiuojamas dabartinėmis kainomis, kurios irgi nuolat auga, nebūtų paaukęs visai, o matuotume skolos lygį 2011 metų pabaigoje su 2010 metų BVP, tai mūsų skola jau būtų ne 38,5 proc., kaip yra skelbiama Statistikos departamento, o 43 proc. Taip sakant, skolos augimas suponuoja ar užprogramuoja nuolatinį poreikį augti ir kainoms, nes augant kainoms galima surinkti daugiau pajamų į biudžetą.

G.NAUSĖDA: Žmonės nori pensijas gauti, socialines išmokas, valstybės tarnautojai nori gauti atlyginimus, nenori, kad jie mažėtų 20-25 proc. Tuo tarpu BVP sumažėjo būtent tiek. Esate įsitikinę, kad 2009 metais mes galėjome pasiekti biudžeto balansą. Kaip?

S.JAKELIŪNAS: 2009-aisiais, manau, ne, bet pakartosis, kad, kaip jau čia buvo minėta, yra tęstiniai procesai, prasidėję prieš daug metų. Nukentėjo ir ta pati Estija. Panašiu mastu smukio panašaus lygio BVP. Viena vertus, ji turėjo sukaupusi rezervų, maždaug 10 proc. BVP. Kita vertus, o tai dar svarbiau, jos biudžeto deficitas 2009-aisiais buvo, tačiau 2010-2011 metais jis ne tik subalansavo, bet ir turėjo perteklinį savo biudžetą. Tai, matyt, priemonių yra.

G.NAUSĖDA: Priemonių yra, tik klausimas, ar įmanoma būtent absoliučiai be paskolų, be paskolų padidėjimo. Jokių būdu neteisiniu neikiškumo, kad per viešuosius pirkimus išstratinome daug pinigų. **S.JAKELIŪNAS:** Jeigu mes gyvenisime taip toliau, atsidursime tokioje situacijoje, kurioje yra Grai-

didelė, pakilo ir vartojimas. Pakilus vartojimui išėjo, kad dabar Kinija savarankiškai, be pasaulio eksporto gali visiškai išsilaikyti. Tą dabar sprato Amerika, ir Europos Sąjunga.

Bet Europos Sąjunga - tinginių kraštas. Jie taip gerai buvo pradėję gyventi, kad dirbti sunkaus darbo nebenturi. Jie nori pigios darbo jėgos. Ir toks mentalitetas iškreipė visą ekonomiką.

Pasakysiu keletą įdomių faktų. Pavyzdžiui, apie socialinę politiką. Mūsų tarybinėje sistemoje visą laiką buvo prekių deficitas, jis savotiškai skatinio taupyti. Pinigų turio, bet nėra kur jų išleisti. Dabar, kai atsidarė Europos Sąjungos uždanga, atsidarė laisva rinka, nuo vaikystės buvo prekės deficitas, kiek nori. Atsirado pirkimo manija. Ir niekas nesubaikščioja tų kainų. Kainos kyla automatiškai, nes vis tiek pirkis. Net pagal savo vaikus jaučiu tą. Tai savotiškai absurdas.

Lietuvoje per nepriklausomybės laikotarpį beveik šimtas žmonių loto laimėjo milijoną litų. Pasakykite, ar nors vienas iš jų tebėra milijonierius. Nė vieno. Nes jie nepripratinti prie pinigų, dirbti su tais pinigais. Pažįstu vieną gabų žmogų, laimėjusį milijoną. Jis buvo ir Seimo nariu. Kaip jis išleido tuos pinigus? Nusipirkio įbrėdžiavusių automobilių, daugiausiai degalų naudojančių ir t.t. Jeigu jiems lavinti būtų išleista pusė milijono, už kitą pusę milijono jie būtų užsidirbę dar milijoną.

Parangė Živilė KVARACIJEIENĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.zalgiris.org